

Demény Attila – főtitkárhelyettesi koncepcióterv

Szervezeti keretek és általános feladatok

A hatályos Alapszabály és Ügyrend szerint a főtitkárhelyettes alapfeladata a főtitkár munkájának segítése, valamint a főtitkár akadályoztatása esetén az ő helyettesítése. Ennek következtében koncepcióját alapvetően meghatározza a főtitkár munkája és a helyettesre rótt feladatok végrehajtása. Emellett az MTA vezetésével szembeni egyik legfontosabb elvárás a Közgyűlés határozatainak végrehajtása és a magyar tudományos közösségnek a Közgyűlés által megszabott irányvonalak szerinti képviselője. A 2019. decemberi rendkívüli közgyűlésen elfogadott küldetési dokumentum keretét ad ennek a munkának, számos feladatot és tevékenységi kört rögzít. Mivel a főtitkárhelyettes deklarált feladata az elnök és a főtitkár munkájának segítése, elsősorban operatív szervezési feladatok hárulnak rá.

Az elmúlt mintegy két év fejleményeinek következtében az MTA egyik alapvető feladata, a hazai tudományos közélet nemzetközi kapcsolatrendszerének fenntartása és erősítése még nagyobb jelentőséget kapott. A kutatóintézeti hálózat működtetési feladatának megszűnésével hangsúlyosabbá vált a magyar tudományos közösség egészének képviselője, a nemzetközi kapcsolatok szerteágazó hasznosítása, a teljes kutatói szféra bevonásával. Számos külföldi akadémia kiemelt feladata a kiváló kutatók mobilitásának támogatása, amit az MTA a kétoldalú egyezmények fejlesztésével aknázhat ki a hazai kutatók támogatására. A nemzetközi kapcsolatok egyik sikerterülete a World Science Forum rendezvénye, aminek szervezésében a főtitkárhelyettesnek természetesen vannak feladatai. A küldetési dokumentum is említi azt a személyes vágyamat, hogy hazánkban is megépüljön egy korszerű és közepes-nagy kongresszusok megrendezésére alkalmas konferenciaközpont. Jelenleg nincs olyan helyszín, ahol 5-15 ezer résztvevőt is el lehetne helyezni, a több ezer főt befogadó nagyterem mellett számos, 100-500 főnek megfelelő teremmel és a tudományos eszmecsere elősegítő poszterterülettel. Az ilyen konferenciák sikeres megszervezése mind gazdaságilag, mind a tudományos élet szempontjából nagy jelentőségű lehetne, és az MTA részvétele esetén erősítené a társadalmi megítélést.

Hasonlóan nagy jelentőségű a kiemelkedő tudósok meghívása, előadásaik megszervezése, valamint a WSF-től függetlenül a régió tudományos akadémiáinak vezetőivel való rendszeres találkozás, a résztvevő országokat kölcsönösen segítő kapcsolódási pontok megtalálása. A nemzetközi szinten kiemelkedő tudósok látogatása megfelelő sajtónyilvánosságot generálhat és a politikusi döntéshozó réteg bevonását, a velük való kapcsolattartás lehetőségét is elősegítheti.

A korábbi évek, évtizedek hagyományos tevékenységi köreit nyilvánvalóan tovább kell vinni. Az MTMT rendszerének felhasználóbarát fejlesztése, a jelenleg meglévő MTA pályázati rendszerek fenntartása és hatékony, a tudományos közösség által elfogadott és támogatott működtetése alapvető feladat, amiben az operatív munkával való részvételt elsőrendű feladatnak tekintem. Nem kevésbé fontos az MTA doktori rendszer fenntartása, fejlesztése, a minősítési rendszer értékeinek a társadalommal való megismertetése és elfogadtatása. Három éve vagyok tagja a Doktori Tanácsnak, korábban pedig két-két ciklusban vettem részt egyetemi szakterületi és kari habilitációs

bizottságokban. A tapasztalataim alapján rendkívül fontos az MTA doktori rendszer minőségbiztosítása, az objektív mérőszámokon és bírálati véleményeken alapuló tudományos értékelés alkalmazása. A Doktori Tanács és az eljárási rend régen túllépett a társadalomban sajnálatosan rögzült „szovjet modell” képén, és ezt minél szélesebb körben kell megismertetni. Mindemellett úgy gondolom, hogy a doktori eljárás folyamatos reformja és korszerűsítése szükséges, hogy a fiatal kutatói generációt jobban be tudjuk vonni. Az egyik legfontosabb szempont az átláthatóság. A pályázatértékelési és minősítési eljárások folyamatát, a döntések háttérét és magyarázatát világossá kell tennünk, ami az MTA általános elfogadottságát és elismertségét erősítheti.

A küldetési dokumentum számos eleme, mint például az „Institute for Advanced Studies” jellegű, valós vagy virtuális intézetek létrehozása finanszírozásfüggő, a cél kiváló, a megvalósításhoz azonban több éves szervezési munka kell, így a vezetőség előtt álló három éves ciklusban várhatóan az előkészítés történik meg.

Személyes elképzelések és víziók

Az MTA előtt nehéz feladatok állnak, az utóbbi két évben nem várt helyzetbe került. Amellett, hogy ez a helyzet az MTA feladatkörét is átszabta, a korábban megnyugtatóan erős társadalmi elfogadottság is megváltozni látszott, a környezet esetenként szinte ellenségesse vált egyes sajtóorgánumok hatására. Ezen a társadalmi megítélésen, az MTA hazai kapcsolatrendszerén változtatni és javítani kell, nem csupán az MTA érdekében, hanem az egész magyar tudományos élet, és így az ország érdekében. Magyarország egyik nemzeti kincse a tudományos élet, a tudományos kiválóság, ami hozzájárul az ország képéhez. A kultúrnemzet fogalma tartalmazza a hangversenyek, színházak, kiállítások, fesztiválok mellett a tudományos élet kiválóságát is, amire ugyanúgy büszkének kell lennie minden magyar állampolgárnak, mint a megérdemelten elismert sportsikerekre. A Magyar Tudományos Akadémiának meg kell találnia azt a módot, hogy megszólítsa a társadalmat, meggyőzze a tudományos munka hasznosságáról és a döntéshozókat a támogatás szükségességéről. Amellett, hogy a vezetés természetesen megpróbálja a kormányzattal a kapcsolatot erősíteni, szükség van a népszerűsítő rendezvények rendszeres, és nagy közönséget vonzó megszervezésére. Kiváló példa volt erre a Tudomány Hídja 2011-es rendezvénye, ahol a forgalom elől lezárt Lánchídon számos intézmény, kutatóhely mutatta be élvonalbeli eredményeit. Ugyanígy nagy siker volt a 2016-os GEONAP, ahol a Székházban és környékén ismeretterjesztő előadások és performanszok vonzották a közönséget. Ilyen eseményeket kell rendszeresen szervezni, a társadalom figyelmét folyamatosan fenn kell tartani. Az internet, a facebook ugyan jó fórumot biztosíthat a tudományos eredmények kommunikációjára, de az olvasottságot az ilyen populáris eseményekkel és sajtóvisszhanggal kell erősíteni, mert egyébként csupán a megszállott kommentelők fórumává válik.

A kiemelkedő, jelentős díjakat elnyert kutatók meghívása nem csak a hazai tudományos élet szempontjából fontos, hanem megfelelő sajtóvisszhangot is kelthet, ezért a fent leírt nemzetközi kapcsolatokat az MTA és az egész tudományos közösség társadalmi elfogadtatására is ki kell aknázni. A hazai kutatók is számos esetben nyernek el nagy presztízszt jelentő nemzetközi díjakat, vagy lesznek élvonalbeli tudományos szervezetek tagjai, tisztségviselői, amiről gyakran még az MTA-n belül sem értesülünk. Az ilyen sikerekről

tájékoztatni kell a társadalmat. Mindezekben az operatív munkát végző főtitkárhelyettes szerepét alapvetőnek tartom.

Végezetül egy személyes küldetést szeretnék ismertetni. Egyre több egyetemi kollégától hallom, hogy a beíratkozó hallgatók tudásszintje elmarad a kívánatostól, a középiskolákban még sikereket felmutató tehetséges fiatalok nagyon kis számban jelennek meg az egyetemeinken. Ugyanakkor szerencsére még gyakori hír, hogy középiskolás fiatalok nemzetközi versenyeken, diákolimpiákon élvonalbeli helyezést érnek el, a tanulmányi versenyeken még számos kiváló diák indul. A Magyar Tudományos Akadémia egyik fontos küldetése lehetne ezen fiatalok felkarolása, támogatása, „megmentése” az ország számára. Az érettségit követően a kiemelkedő tehetségek számára kinyílt a világ, vezető külföldi egyetemek várják őket tárt karokkal, sőt ajánlanak fel továbbtanulási lehetőséget. Ez a korosztály az egyetem elvégzése során már a nálunk sokkal nagyobb lehetőségek világában szocializálódik, a hazatérés esélye csekély. Az NKFIH egyik kollégiumi elnökeként támogatási programot kezdeményeztem, de nem értem el sikert. Főtitkárhelyettesként céloznak tekinteném, hogy akár kormányzati, akár szponzori támogatást találjak egy ilyen program elindítására. A diákolimpikonok, a tanulmányi versenyek győztesei versenyképes ösztöndíjat kaphatnának, utazási támogatást, hogy megismerjék a vezető külföldi egyetemek és kutatóhelyek munkáját, és kutatási támogatást, hogy a TDK vagy szakdolgozati munkájukat végre tudják hajtani. Az így elnyert támogatással megjelenének a kiváló egyetemi oktatóknál és a felsőoktatásban aktív intézeti kutatóknál, akik ezzel szintén kiváló hallgatókat és kutatási támogatást kaphatnának. A támogatási rendszerrel esély lenne arra, hogy a rendkívül tehetséges diákok motivált és lojális hallgatóként végezzenek az egyetemeinken. Ilyen kiemelkedő tehetségek nélkül nem lesznek új hazai termékek, hungarikumok, amik az ország gazdasági erejét növelhetnék. A Magyar Tudományos Akadémia a meglévő presztízsével még meg tudja szólítani ezeket a fiatalokat és főtitkárhelyettesként egy ilyen támogatás rendszer kialakítását és működtetését elsőrendű feladatnak, küldetésnek tekinteném.

A kiemelkedő tehetségek kiemelt támogatása mellett nem szabad megfeledkezni az őket körülvevő szellemi környezetről. Az egyetemi-kutatói szféra bérezésének reformja, a teljesítmény megkövetelése mellett a létbiztonság, az értelmiségi léthez szükséges jövedelem biztosítása elodázhatatlan. Az egyetemi-kutatói szféra, a külvilág számára esetleg feleslegesnek tűnő alapkutatási munka szellemi infrastruktúrát jelent, ami nélkül nem csak új felfedezés és végső soron termék sem lesz, hanem azt sem fogjuk érteni, hogy mi folyik a világban. A Magyar Tudományos Akadémia feladata a szellemi infrastruktúra fenntartásának és fejlődésének elősegítése, a tudományos közösség képvisellete és a kormányzat tájékoztatása, helyzetjelentések és megoldási javaslatok szolgáltatása. Főtitkárhelyettesként a tudományos teljesítmény mérésében és pályázati rendszerek működtetésében nyert tapasztalatokkal és elhivatott operatív munkával kívánok részt venni a fenti célok elérésében.

.....
Demény Attila
az MTA rendes tagja

2020. január 2.